زانکۆی سەلاحەدین- هەولێر
کۆلێژی ئاداب
بەشی راگەیاندن

میتۆدی توێژینەوەی زانستی

قۆناغی سێیەم

پ.ی.د. وریا رۆستەم محمد

م: ٠٧٥٠٤٥٥٤٨٧٩
فیس بووك: وریا روستم بلباس

٢٠٢٣-٢٠٢٤

قوتابی ئازیز: ناوەرۆکی ئەم بابەتەی لەبەردەستتدایە کورتکراوەی بابەتی رێبازی توێژینەوەی زانستییە، بۆ زیاتر تێگەیشتن پێویستە بگەڕێتەوە بۆ تێبینییەکانی ناو پۆل

دەروازەیەك بۆ توێژینەوەی زانستی

- میتۆدی توێژینەوەی زانستی وەکو دەستەواژە پێکهاتووە لەسێ وشە:(میتۆد - توێژینەوە- زانستی):
- چەمکی میتۆد یا ڕێباز (مەنهەج):

میتۆد ئەو شێواز و هەنگاوانەیە کە پێویستە توێژەر پەیڕەوی لێبکات بۆ گەیشتن بە ڕاستی ئەو دیاردەیەی کە لێکۆڵینەوەی لەسەر دەکات، هەر زانستێک میتۆدی تایبەتی خۆی هەیە کە بە هۆی سروشتی بابەتەکە یان ئەو دیاردەیەی کە لێکۆڵینەوەی لەسەر دەکات.

- **وشەی توێژینەوە یا گەڕان یان لێکۆلینەوە:**

واتە: پرسیاری کرد، لێکۆڵینەوەی کرد، هەولێدا، داوایکرد، گەڕایەوە، بەدوایدا ڕۆیشت، لێکۆڵینەوەی کرد و ئاشکرایکرد.

بەم پێیە مانای وشەی (توێژینەوە) بریتییە لە پرسیارکردن یان لێکۆڵینەوە لە ڕاستییەک یان بابەتێکی دیاریکراو، یا بیرکردنەوە، تێڕامان، خەیاڵکردن و گەڕان تا توێژەر دەگاتە ئامانج یان ئامانجەکەی.

- زانست: بەمانای درک پێکردن و زانینی ڕاستیەکانە، بریتیە لە زانینێکی ڕێکخراو لەدەرەنجامی تێبینی و ئەزموونەوە دروست دەبێت.
- چالاکیەکی مرۆڤە ئاراستەکراوە بۆ وەسفکردن و پۆلێنکردنی ئەو دیاردانەیە کە لێکۆلینەوەیان لەسەر دەکات.
- وەهەروەها زانست تەنها لە وەسفکردنی دیاردەکاندا سنوردار نییە، بەڵکو ئامانجی دۆزینەوەی پەیوەندییەکانی نێوان دیاردە جیاوازەکانە، هەروەها ئامانجی پێشبینیکردنی داهاتوو و پێشکەشکردنی ڕاسپاردە و چارەسەرکردنی کێشەکانە لەسەر بنەمای میتۆدی زانستی لۆژیکی و شیکاری.

توێژینەوەی زانستی:

بریتیە لە پرۆسەیەکی ڕێکوپێکی بەدواداچوون بەپێی شێوازو میتۆدی زانستی دیاریکراوە بۆ بەدەستهێنانی ڕاستییەکان و دڵنیابوون لەڕاستی و ڕێکخستنەوەو زیادکردنی هەر شتێکی نوێ.

توێژینەوەی زانستی:

ئامرازێکە بۆ لێکۆڵینەوە کە بەهۆیەوە دەگەینەوە چارەسەری کێشەیەکی دیاریکراو، ئەوەش لەڕێگەی بەدواداچوونێکی گشتگیرو ورد بۆ هەموو بەڵگە و شاهێدحاڵەکان و ئەوەی پەیوەست بێت بە کێشەیەکی دیاریکراو ولێکۆڵینەوەیان لەگەڵدا دەکرێت.

- **توێژینەوەی زانستی لەبواری راگەیاندن:**
- چالاکیەکی زانستی ڕێکخراوە بۆ دۆزینەوەی دیاردەکانی راگەیاندن و راستییە پەیوەستدارەکانی پرۆسەی راگەیاندن، لەپێناو وەسفکردن و شیکردنەوەو پێشبینیکردنی ئاراستەکانی بە ئامانجی گەیشتن بەو راستییە زانستیانەو شیکردنەوەیان و دۆزینەوەی پەیوەندییەکانیان بە بەکارهێنانی یەکێک لە میتۆدەکانی بواری راگەیاندن، بەپشتبەستنی کەرەستەی کۆکردنەوەی داتاو تێبینیە زانستی و چاوپێکەوتنەکان.

گرنگی و بایەخی توێژینەوەی زانستی

توێژینەوەی زانستی بە پایەی گەشەسەندنی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی دادەنرێت و گرنگییەکی زۆری هەیە کە دەتوانرێت بەم شێوەیە کورت بکرێتەوە:

- زاڵبوون بەسەر کێشەکاندا بەشێوەیەکی تەواو زانستی، کە لەڕێگەیەوە کات و ماندووبوون لە بەدەستهێنانی زانیاری لەڕێگەی ئەزموونەوە پاشەکەوت دەکرێت.
- ڕێگە بە توێژەر دەدات پشت بەخۆی ببەستێت بەمەبەستی دەستگەیشتن بە زانیاری.
- بەکارهێنانی کرداری ئەنجامی توێژینەوەکان و سودمەندبوون لێیان، لە ڕێگەی ئەو داهێنانانەی کە توێژەران دێنە ئاراوە.
- گەیشتن بە خۆشگوزەرانی و ئاسوودەیی بۆ کۆمەڵگاکان.

- توێژینەوەی زانستی ئاسۆی فراوان بۆ توێژەر دەکاتەوە بۆ دۆزینەوەی دیاردەی جۆراوجۆر، لە بواری زانستە سروشتی و کۆمەڵایەتی و مرۆییەکان، پشتبەستن بە سەرچاوەی زانیاری و داتای سەرەتایی و لاوەکی. وڵاتانی پێشکەوتوو سەنتەری توێژینەوە و لێکۆڵینەوەیان دامەزراندووە.
- توێژینەوەی زانستی ئەو ئامرازەیە کە کۆمەڵگاکان دەتوانن بەسەر ئاستەنگەکاندا زاڵ بن و پلان بۆ داهاتوو دابنێن و خۆیان لە هەڵە بەدوور بگرن. بۆیە دەبینین وڵاتانی تازەپێگەیشتو توێژینەوەی زانستی بەکاردەهێنن بۆ کەمکردنەوەی جیاوازی نێوان خۆیان و وڵاتانی پێشکەوتوو.
- توێژینەوەی زانستی پێویستە بۆ هەموو گروپەکان بە مامۆستایان و قوتابیان و پسپۆڕانی بوارە جیاجیاکانەوە، بەو پێیەی بەشدارە لە وەرگرتنی توێژینەوە وەک بنەمایەک لە چارەسەرکردنی کێشەکاندا.

ئامانجەکانی توێژینەوەی زانستی

- تێگەیشتن: تێگەیشتن لەو دیاردەیەی کە لێکۆڵینەوەی لەسەرە، دەستنیشانکردنی هەلومەرج و هۆکارەکانی کاریگەری لەسەری- و تێگەیشتن لە پەیوەندییەکانی نێوان گۆڕاوەکان.
- پێشبینی: پەیوەستە لەسەر بنەمایەکی دروست و دوور لە تەخمیکردن بێت.
- کۆنترۆڵکردن و ڕێکخستن: واتە کۆنترۆڵکردنی دیاردە و دەستێوەردان بۆ ڕێگریکردن لە دیاردە نەخوازراوەکان و بەرهەمهێنانی دیاردەی خوازراو.
- دۆزینەوەی ڕێگاچارە بۆ ئەو کێشە جۆراوجۆرانەی ڕووبەڕووی مرۆڤ دەبێتەوە لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو ژینگەیەی تێیدا دەژی.
- پەرەپێدانی زانیاری مرۆڤ لەسەر ژینگەی دەوروبەر بە هەموو ڕەهەند و لایەنەکانییەوە،

تایبەتمەندیەکانی توێژەرێکی باش

- گرنگترین ئەو سیفەتانەی کە توێژەرێکی باش دەبێت هەیبێ بریتین لە:
- ئارەزووی جدی و راستگۆیانە بۆ لێکۆڵینەوە.
- سەبر و ئیرادە بۆ درێژەدان بە توێژینەوە و بەرگەگرتنی ئاستەنگەکان.
- ڕوونی بیرکردنەوە و ڕوونی دەروون بۆ ئەوەی توێژەر بتوانێت ڕاستییەکان بە وردی کۆبکاتەوە.
- گەڕان و بەدواداچوون لە ڕاستییەکان و کۆکردنەوەی زانیاری بە ڕاستگۆیی و ڕاستگۆیانە.
- زانیاری پێشوو لەسەر بابەت و کێشەی توێژینەوەکە.
- دووری لە زۆر بەکارهێنانی الاقتابس .

هەنگاوەکانی توێژینەوەی زانستی لەبواری راگەیاندندا

یەکەم: دەستنیشان کردنی ناونیشانی توێژینەوەکە

ناونیشانی توێژینەوەکە

توێژینەوەی زانستی پێکدێت لە چەند هەنگاوێکی میتۆدۆلۆژی کە توێژەر دەیگرێتەبەر بۆ نووسینەوەی توێژینەوە زانستیەکەیدا.

وەک توێژەرێك کە دەتەوێت توێژینەوەی زانستی سەرکەوتوو ئەنجام بدەیت، پێویستە پابەند بیت بە کۆمەڵێک هەنگاوەوە کە گرنگترینیان هەڵبژاردنی ناونیشانی توێژینەوەیە.

ناونیشانی توێژینەوەکە

٢- ناونیشانی توێژینەوەی زانستی بە یەکێک لە هەنگاوە بنەڕەتی و زۆر گرنگەکان دادەنرێت کە بیرۆکە و سەرنجی یەکەم بە خوێنەر دەبەخشێت سەبارەت بە بابەتی توێژینەوە زانستیەکە و گرنگییەکی زۆری لە پێدانی گرنگی توێژینەوەکە و ناساندنی هەیە، بۆیە دەبێت توێژەر ڕەچاوی تایبەتمەندییەکانی ناونیشانێکی باش بۆ توێژینەوە زانستییەکەی بکات.

چونکە ڕۆڵێکی گەورە و گرنگ دەگێڕێت لە پێدانی بیرۆکەیەکی گشتی سەبارەت بە توێژینەوە زانستییەکە.

بۆیە پێویستە توێژەر وریا بێت لە جێبەجێکردنی مەرجەکانی داڕشتنی ناونیشانی توێژینەوەی زانستی. بۆ ئەوەی ناونیشانەکە ئەو ڕۆڵە بەجێبهێنێت کە بۆی دانراوە.

مامۆستای بابەت وریا ڕۆستەم

ناونیشانی توێژینەوەکە

٣- ناونیشان ئەو بەشەیە کە زۆرترین خوێندنەوەی هەیە لە توێژینەوەی زانستی، و بەزۆری یەکەمجار دەخوێندرێتەوە، نووسینی ناونیشانی توێژینەوەیەک ڕەنگە وەک کارێکی سادە دەرکەوێت، بەڵام لە ڕاستیدا پێویستی بە بیرکردنەوە و شیکارییەکی زۆر هەیە.

٤- ناونیشانەکە بە یەکەم شت دادەنرێت کە لە توێژینەوە زانستییە دەخوێندرێتەوە، هەر ئەوەشە کە هەڵسەنگاندنی سەرەتایی بە توێژینەوە زانستییە دەدات، بەتایبەتی کاتێک ئەم توێژینەوەیە دەخرێتە بەردەم لیژنەیەکی ئەکادیمی تایبەتمەند.

ناونیشانی توێژینەوەکە

٥- کاتێک بەدوای توێژینەوەیەکی زانستی دەگەڕێیت لەسەر بابەتێکی دیاریکراو، لەوانەیە تێبینی ئەوە بکەیت کە ئەو توێژینەوەیانەی کە ناونیشانی سەرنجڕاکێشیان هەیە زیاتر سەرنجت ڕادەکێشن لە چاو ئەو توێژینەوەیانەی کە ناونیشانی بێزارکەریان هەیە و نیشاندەدرێ بێ بایەخی دەکەن - تەنانەت ئەگەر توێژینەوەکە زۆر گرنگ بێت.

توێژەر دەبێت ناونیشانێکی سەرنجڕاکێش بۆ لێکۆڵینەوەکەی هەڵبژێرێت کە گونجاو بێت لەگەڵ ئەو ناوەڕۆکە زانستییە بەنرخەی کە لە توێژینەوەکەیدا هاتووە، چونکە ئەگەری پەراوێزخستنی توێژینەوەکە لە لایەن خوێنەرانەوە هەیە ئەگەر بۆیان دەرکەوت کە ناونیشانی توێژینەوەکە ئەوان بەرەو خۆی ڕاناکێشێت.

مەرجەکانی داڕشتنی ناونیشانی توێژینەوەی زانستی

١- ناونیشانی توێژینەوەی باش پێناسەی بابەتەکە دەکات و جۆری میتۆدۆلۆژیا و کۆمەڵگا وسامپڵەکەی دیاری دەکات و وا لە خوێنەر دەکات بتوانێت ئەنجامەکانی پێشبینی بکات.

٢-پێویستە ناونیشانی توێژینەوەکە ڕەنگدانەوەی ناوەڕۆکی کێشەی توێژینەوەی زانستی بێت وگۆڕاوەکانی توێژینەوە وسنوری توێژینەوەکە دیاری بکات و پەیوەندییەکی ڕوون و نزیکی لەگەڵ بواری توێژینەوە و بابەتەکەیدا هەبێت.

٣- ژمارەی وشەکان لە ناونیشانی توێژینەوەکەدا نابێت لە ١٥ وشە زیاتر بێت مەگەر زۆر پێویست نەبێت، واتە نزیکەی ٨ بۆ ١١ وشە؛ بەجۆرێک کە درێژ نەبێت، ئەمەش خوێنەر بێزار دەکات وکورتیش نەبێت، ئەمەش کاریگەری لەسەر ناوەڕۆکی لێکۆڵینەوەکە دەبێت.

مەرجەکانی دارشتنی ناونیشانی توێژینەوەی زانستی

٤- ناونیشانی توێژینەوەکە دەبێت وشە سەرەکییەکان ڕوون بکاتەوە بۆ ئەوەی پرۆسەی دەستڕاگەیشتن بە توێژینەوەکە ئاسانتر بێت.

٥- پێویستە ناونیشانی توێژینەوەکە خۆی لە بەکارهێنانی دەستەواژە ئاڵۆزەکان بەدوور بگرێت.

٦- ناونیشانەکە نابێت دەستەواژەی ڕوونکردنەوە لەخۆبگرێت.

٧- لە کاتی هەڵبژاردنی ناونیشانی توێژینەوەدا دەبێت دوور بێت لە دووبارەبوونەوەی دەربڕین و وشە و ماناکان.

٨-ناونیشانێکی باش وشە و زاراوەی ناپێویست لەخۆناگرێت، بەو پێیەی پوخت و ڕوون و سەرنج ڕاکێشە.

دووەم: دەستنیشانکردنی کێشەی توێژینەوەکە (تحدید مشكلة البحث):

دووەم : دەستنیشانکردنی کێشەی توێژینەوەکە (تحديد مشكلة البحث):

- ✓ گرنگترین هەنگاوی ئامادەکردنی توێژینەوەیە، وتوێژەر ناتوانێت بە هەنگاوەکانی دیکەی توێژینەوە هەڵبستێت تا ئەم هەنگاوەی لا روون نەبێت.
- ✓ ئەمەش گرنگی خۆی هەیە، دەبێت توێژەر بەر لە هەر شتێك لە دەستنیشانکردنی ناونیشانەکەیدا سەرکەوتوو بێت.
- ✓ ئەمە هەنگاوەش رەنگە قورس دەربکەوێت بەهۆی گرنگییەکەیەوەو بەوپێیەی کە زۆربەی بابەتە زانستییە تیۆری وکرداریەکان توێژینەوەیان لەبارەوە کراوە پێکهاتەکانی ئاشکرا نین و لقدار و ئاڵۆزن.

پێناسەی کێشەی زانستی:

وشەی "کێشە" بەگشتی بە واتای پێویستییەکی تێرنەکراو، بەربەستێکە لەبەردەم تێرکردنی پێداویستییەکانمان (برسییەتی)، یان دۆخێکی نهێنی کە ناتوانین ڕوونکردنەوەیەکی دیاریکراوی بۆ بدۆزینەوە (ئارەزوو نەبوونی خوێندکاران بۆ بابەتەکە).

لە بواری توێژینەوەی زانستیدا چەمکی کێشەیەک بە واتای یەکێک لەمانەی خوارەوە دێت:

- ✓ **کێشەی توێژینەوە بریتییە لە: بابەتێك تەمومژی لەسەرە یا دیاردەیەکە پێویستی بەروونکردنەوە هەیە، یا کێشەیەکە مشتومڕی لەسەر هەیە.**
- ✓ **هەروەها کێشەی زانستی بریتییە لە "هەڵوێست یان کێشە یاخود بیرۆکە یان چەمکێك پێویست بە توێژینەوە دەکات.**

سەرچاوەکانی کێشەی زانستی

١- ژینگەی کارکردن و ئەزموونی پراکتیکی.
٢- خوێندنەوەیەکی فراوان و ڕەخنەگرانە.
٣- توێژینەوە و لێکۆلینەوە.
٤- تێبینیکردن
٥- ئاگاداربوون لەپلانی توێژینەوەیی بەش و کۆلێژەکانی راگەیاندن لەزانکۆکاندا.
٦- ئامادەبوون لە کۆڕو کۆنگرەکانی بواری راگەیاندن
٧- راوێژکردن بە شارەزایان و پسپۆران
٨- پێداچوونەوەی ئەدەبیاتە ئەکادیمییەکان لەبواری راگەیاندندا
٩- بواری پسپۆری:
١٠- رۆشنبیری کشتی
١١- ئەنتەرنێت.

پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی کێشەی توێژینەوەکە:

کێشەی توێژینەوەکە دەتوانرێت لە ڕێگەی ئەم پێوەرانەی خوارەوە هەڵسەنگێندرێت:

١- ئایا کێشەکە باس لە بابەتێکی کۆن و دووبارە دەکات یان باس لە بابەتێکی نوێ و سەردەمییانە دەکات؟

٢- ئایا ئەم بابەتە بەشدار دەبێت لە زیادکردنێکی زانستی دیاریکراو؟

٣- ئایا کێشەکە بە زاراوەی ڕوون و تایبەت داڕێژراوە؟

٤- ئایا ئەم کێشەیە ئاڕاستەی لێکۆلینەوە و توێژینەوەکانی تر دەکات؟

٥- ئایا دەتوانرێت ئەنجامانەکان گشتگیر بکرێن کە دەتوانرێت لە ڕێگەی توێژینەوەی ئەم کێشەیە بگات؟

٦- ئایا ئەنجامەکان سوودی کردەیی بۆ کۆمەڵگا دەبەخشن؟

سێیەم: دیاریکردنی گرنگی توێژینەوە

گرنگی لە توێژینەوەی زانستیدا واتە ئەو بەها و کاریگەرییەی کە توێژینەوەی زانستی دەتوانێت بەدەستی بهێنێت لە چارەسەرکردنی کێشەکان و پەرەپێدانی زانیاری لە بوارێکی دیاریکراودا، گرنگی بە پێدانی وەڵامی ڕوون و ورد بۆ پرسیارەکانی توێژینەوە، و دابینکردنی چارەسەر بۆ ئاستەنگە ئاڵۆزە زانستی و تەکنەلۆژییەکان بەدەست دێت.

چەمکی گرنگی لە توێژینەوەی زانستیدا ناوەندی پرۆسەی دروستکردن و پێشخستنی زانستە. گرنگی ئاماژەیە بۆ گرنگی و پەیوەندی و کاریگەری بابەتی توێژینەوە یان خوێندن لە بوارێک یان دیسیپلینێکی دیاریکراودا. پێویستە پێش ئەنجامدانی هەر لێکۆڵینەوەیەک گرنگی پرسیارێکی توێژینەوە یان لێکۆڵینەوەیەک دیاری بکرێت.

مامۆستای بابەت وریا رۆستەم

چوارەم: دیاریکردنی ئامانجی توێژینەوە

ئامانجی توێژینەوە ئەو ئەنجامانەن کە توێژینەوەکە لە کۆتاییدا پێی دەگات، بەڵام ئەم ئەنجامانە لە شێوەی ئامانجەکاندا داڕێژراون کە وەک بەشێک لە پلانی توێژینەوەکە دادەنرێت و لە کۆتاییدا بەستراوەتەوە بە ئەنجامەکانەوە، ئامانج لە دانانی ئامانجەکانی توێژینەوەکە بەشداریکردنە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی توێژینەوە زانستییەکانتان.

پێویستە ئەم پێوەرانە لەبەرچاو بگرین:

- ✓ ئامانجی توێژینەوەکە پەیوەندییەکی نزیک بە بابەت و میتۆدۆلۆژیای توێژینەوەکە هەبێت.
- ✓ پێویستە کۆمەڵێک ئامانجی پێوانەکراو دابڕێژێت.
- ✓ ئامانجەکانی توێژینەوەکە دەبێ بەسترابنەوە بە گریمانەکانی توێژینەوەکە.
- ✓ ئامانجەکان دەبێت بە ڕوونی و بەبێ دووفاقی دابڕێژرێن.
- ✓ پێویستە ئامانجی بەدەستهێنان بۆ لێکۆڵینەوەکانت دابنێیت.

جیاوازی نێوان گرنگی توێژینەوە و ئامانجەکانی توێژینەوە

دەتوانین جیاوازی نێوان گرنگی توێژینەوە و ئامانجەکانی توێژینەوە ڕوون بکەینەوە بەم شێوەیە:

١- مەبەستی توێژینەوەکە جۆرێکە لە سودێک کە پەیوەندی بە خودی توێژەرەوە هەیە، لە کاتێکدا گرنگییەکەی لەو سوودەدا نوێنەرایەتی دەکرێت کە ڕەنگە کەسانی دیکە لەم لێکۆڵینەوەیە بەدەستی بهێنن.

٢- ئامانجەکانی توێژینەوەکە وەڵامی پرسیارەکانی توێژەر دەدەنەوە و ئامانجی توێژینەوەکە دەردەبڕن، گرنگی توێژینەوەکە دەریدەخات کە ئەم توێژینەوەیە دەتوانێت چی بۆ کۆمەڵگەی زانستی زیاد بکات.

٣- ئامانجەکان بۆ هەڵسەنگاندنی ئاستی کوالیتی توێژینەوە بەکاردێت، ئەگەر توێژینەوەکە ئامانجەکانی خۆی بگات، ئەوا بە یەکێک لەو توێژینەوە بەسوودانە دادەنرێت کە خزمەتی کۆمەڵگەی زانستی کردووە.

٤-ئامانجەکان پێش گرنگی دێنە پێشەوە، بەو پێیەی توێژەر دەبێت سەرەتا ئامانجەکانی توێژینەوەکە دابڕێژێت و پێش گرنگی.

پێنجەم: دارشتنی پرسیارەکانی توێژینەوە

پرسیاری تۆێژینەوە کە توێژەر دەیخاتە ڕوو بەشێوەی پرسیار، و بە شێوەیەکی بەرفراوان لە توێژینەوەکانی وەسفکەردا بەکاردەهێنرێن،ئەو بەشانەی لێکۆڵینەوەکە کە بەدوای ئەو پرسیارانەدا دێت لە دەوری وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانە دەسوڕێنەوە ، و هەندێک لە شارەزایان پێیان وایە پرسیاری توێژینەوە وێنەیەکی تری دەربڕینی ئامانجەکانی توێژینەوەکە، بۆیە بۆمان دەردەکەوێت کە هەندێک لە توێژەران ئامانجی توێژینەوەکان بۆ پرسیارەکان کەم دەکەنەوە، و بەشێکی جیایان بۆ تەرخان ناکەن، بە پێچەوانەوە هەندێک توێژەر هەن کە هەردوو بەشەکە لە توێژینەوەکەدا دەخەنە ڕوو و ئەم دووەمیان باو و ئاساییە.

شەشەم: داڕشتنی گریمانەکانی توێژینەوە

گریمانەکان:

رستەیەك، یاخود وتەیەك، یان بڕیارێکی کاتیە کە پەیوەندی نێوان دوو گۆڕاو یان زیاتر لەخۆ دەگرێت کە دەکرێ تاقی بکرێتەوە، و بۆ بەدەستهێنانی چ لەرێگەی لێکۆڵینەوەی مەیدانی (سامپڵ، یاخود کۆمەڵە کەسێك)، یاخود لەرێگەی داتای بەردەست لەسەرچاوەکانی نووسراو وەکو راپۆرتەکان و پەرتوك و توێژینەوەو لێکۆڵینەوەکان:

ئامازەکانی جیاوازی ئاماریی لە نێوان هەردوو رەگەزددا و رێژەی بەکارهێنانی ئامرازەکانی راگەیاندن هەیە.

حەوتەم: گەڕانەوە بۆ توێژینەوەکانی پێشوو

ناتوانین هیچ بیرۆکەیەکی توێژینەوە ئەنجام بدەین، بێ ئەوەی نەگەڕێینەوە بۆ توێژینەوەکانی پێشوو، تاکو بزانین توێژینەوەکان لەسەر چ بوارێک کراوە و زانینی دەرئەنجامەکانی پێشوو.

توێژینەوەکانی پێشوو یان ئەدەبیاتی پێشوو لە توخم وبەشە پێویست و حەتمیەکانی توێژینەوەی زانستیدان و ناکرێ چاوپۆشی لێبکرێ، بریتیە لە توێژینەوە و ولێکۆڵینەوەکانی کە لە هەمان بواری لێکۆڵینەوەدا بڵاودەکرێنەوە کە توێژەر دەینوسێت، هەروەها بابەت و کتێبی زانستی و کتێبی پەیوەست بە بابەتی توێژینەوەکە لەخۆدەگرێت. توێژەر لە توێژینەوەکانیدا بەشێکی تایبەت بۆ لێکۆڵینەوەکانی پێشوو

گرنگی توێژینەوەکانی پێشوو لە توێژینەوەی زانستیدا

- زانیاری گرنگ و بیرۆکەیەکی گشتی دەبەخشێتە توێژەر سەبارەت بەو بابەتەی کە مەبەستیەتی لێی بخوێنێتەوە، بەمەش یارمەتی توێژەر دەدات کە ئەو هەڵانە نەکات کە توێژەرانی دیکە کردوویانە.
- توێژینەوەکانی پێشوو بڕێکی زۆر زانیاری گرنگ دەدەنە توێژەر، ئەمەش هەوڵ و کاتەکانی بۆ پاشەکەوت دەکات.
- توێژینەوەکانی پێشوو بڕێکی زۆر لە سەرچاوە دەخەنە ڕوو کە توێژەر دەتوانێت بەکاری بهێنێت.
- پێداچوونەوە بە توێژینەوەکانی پێشوو دەرفەت دەدات بە توێژەر بۆ ئەوەی بزانێت دەربارەی باشترین شێوازەکانی بەکارهێنراو لەم بابەتەدا، و بەم شێوەیەش ئەرکی هەڵبژاردنی شێوازی توێژینەوەی گونجاو ئاسان دەکات.

مامۆستای بابەت وریا رۆستەم

- تویژینەوەکانی پێشوو بەها و متمانەی تویژینەوەی زانستی بەرز دەکەنەوە، هەروەها بنەمایەکی باش و زانیاری گرنگ بۆ لێکۆڵینەوەکانی بۆ تویژەر دەڕەخسێنن.
- پێداچوونەوە بە تویژینەوەکانی پێشوودا یارمەتی تویژەر دەدات ئەو بوارانە بزانێت کە تویژەرانی تر لێکۆڵینەوەیان تێدا کردووە و ئەو ئەنجامانەی لە بواری لێکۆڵینەوەکەیدا گەیشتوونەتە ئەو ئەنجامانە و بەم شێوەیەش خۆی لە دووبارەکردنەوەی زانیاری یان لێکۆڵینەوە لە کێشەیەک یان پرسێک کە وەڵامی دراوەتەوە دوور دەکەوێتەوە.
- خستنەڕووی تویژینەوەکانی پێشوو لە تویژینەوە زانستییەکاندا پاساو بۆ تویژینەوەکە دەڕەخسێنێت؛ چونکە ئامانجەکەی دیاری دەکات و جەخت لەسەر گرنگییەکەی و هۆکاری پێویستی لێکۆڵینەوە و شیکاری زیاتر لەسەر ئەو بابەتە دەکاتەوە کە لە ژێر لێکۆڵینەوەدایە.

هەشتەم: ڕێکارەکانی توێژینەوە (دیزاینی توێژینەوە)

١: جۆر و میتۆدی توێژینەوە

٢: کۆمەڵ سامپلی توێژینەوە

٣: سنوری توێژینەوە

٤: ئامرازەکانی توێژینەوە

٥: گۆڕاوەکانی توێژینەوە

٦: ڕاستی وجێگیری توێژینەوە

٧: چەمکەکانی توێژینەوە

جۆرەکانی توێژینەوەی زانستی:

توێژینەوەی زانستی جۆراوجۆرە، لەسەر بنەمای پرەنسیپی کار دابەش دەکرێت:

- توێژینەوەی نووسینگەیی(بحوث المکتبیه): ئەو توێژینەوانەن کە بەشەکانی شێوەی بیردۆزن، وەکو توێژینەوەکانی زمانزانی و مێژوو،
- توێژینەوەی مەیدانی: ئەو توێژینەوانەن کە لەچەند بەشێکی بیردۆزیی و هەندێکی مەیدانی پێکدێت، وەکو زانستی راگەیاندن و کۆمەڵزانی.
- توێژینەوەی تاقیگەیی (مختبری): ئەو توێژینەوانەن کە لەناو تاقیگە ئەنجام دەدرێن، لەپێناو دۆزینەوەی دەرمان یان ماددەیەکی نوێ.

لەسەر بنەمای ڕێباز دابەش دەکرێ بۆ:

- توێژینەوەی وەسفیی: ئەو توێژینەوانەن کە تیایدا توێژەر دیاردەیەک وەسف دەکات و شی دەکاتەوە.
- توێژینەوەی ئەزموونگەری (تجریبی): ئەو توێژینەوانەن کە توێژەر تیایدا ئەو هۆکارانە باس دەکات کە کار لەدیاردەیەک دەکات کە دەیەوێ لێی بکۆڵێتەوە.
- توێژینەوەی پەیوەندییە هۆکارگەرییەکان (العلاقات السببیە): بە دووپاتکردنەوەی پەیوەندی نێوان گۆڕاوەکانی دیاردەکە بەندە.

ڕێبازی و جۆرەکانی لەتوێژینەوەی زانستی لە ڕاگەیاندندا

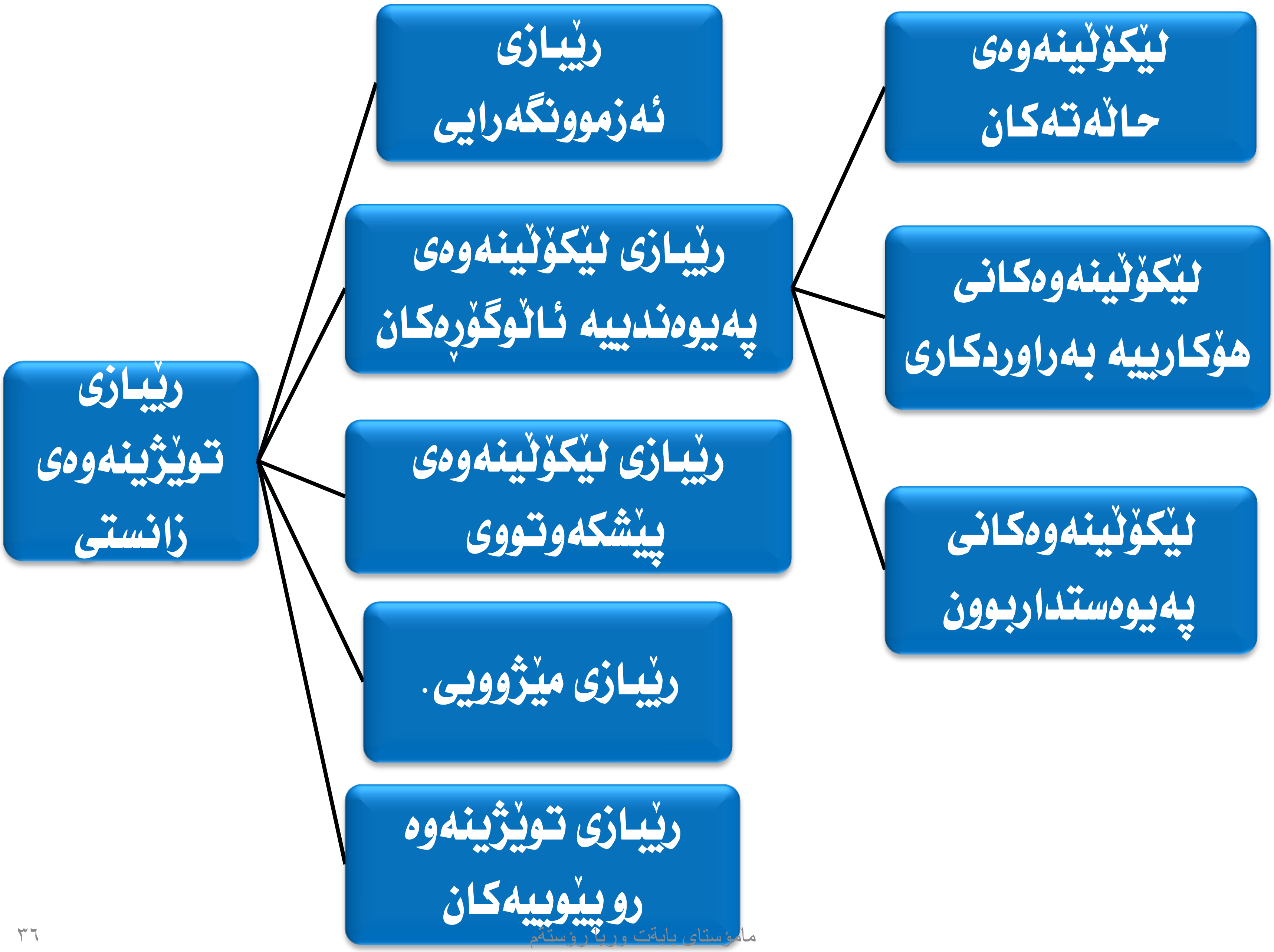
ڕێـازی توێژینەوەی زانستی
ڕێـازی ئەزموونگەرایی
ڕێـازی لێکۆڵینەوەی پەیوەندییە ئاڵوگۆڕەکان
ڕێـازی لێکۆڵینەوەی پێشکەوتووی
ڕێـازی مێژوویی.
ڕێـازی توێژینەوە ڕوپێوییەکان
لێکۆڵینەوەی حاڵەتەکان
لێکۆڵینەوەکانی هۆکارییە بەراوردکاری
لێکۆڵینەوەکانی پەیوەستداربوون

ڕێبازی توێژینەوە ڕوپێوییەکان

- ڕوپێوی ڕای گشتی
- شیکردنەوەی ناوەڕۆك
- ڕوپێوی جەماوەری ئامرازەکانی ڕاگەیاندن
- ڕوپێوی ئامرازەکانی ڕاگەیاندن
- ڕوپێوی شێوازەکانی پیادەکردنی ڕاگەیاندن

ڕێبازی و جۆرەکانی لەتوێژینەوەی زانستی لە ڕاگەیاندندا

یەکەم: ڕێبازی ڕۆپیوی(ڕاوپێوی):

ڕێبازی ڕۆپیوی بە هەوڵێکی زانستی ڕێکخراو دادەنرێ، بۆ بەدەستهێنانی داتاو زانیاری و وەسفی دیاردەیەك یان کۆمەڵە دیاردەیەکی بابەتی توێژینەوە دەکات،

زۆرێك لە توێژەران کۆمەڵێ پۆلێنکاری لقی بۆ میتۆدی ڕوپێوی دادەنێن، کە هەندێك لەو پۆلێنکارییانە پەیوستە بە جۆری لێکۆڵینەوە، یان پسپۆڕی هەر توێژەرێك.

لێرەدا هەر جۆرێکی لێکۆڵینەوەکانی روپێوی لقی دەخەینەڕوو:

❖ **روپێوی رای گشتی:**

ئامانجی ئەم روپێوە بۆ زانینی راوبۆچوون و ئاراستەو بەهاو پاڵنەرو بڕواو کاریگەرییە جیاوازەکانی لای گروپێکی دیاریکراوی جەماوەرە. بەپێی ئامانجی جێبەجێکردنی روپێویکردنەکدا.

قەبارەو جۆری جەماوەرەکە دیاری دەکرێت کە لێکۆڵینەوە روپێوییەکەی لەسەر ئەنجام دەدرێت بەپێی **کۆمەڵێك لەم پێوەرانە**:

- **پەیوەری چوارچیوەی جوگرافیایی جەماوەر**
- **پێوەری جۆری ئەو جەماوەرەی کە لێکۆڵینەوەکەی لەسەر ئەنجام دەدرێت،**
- **پێوەری شێوازی ئاماری بەکارهاتوو لەدیاریکردنی کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە.**

❖ شیکردنەوەی ناوەڕۆك:

لێکۆڵێنەوەی شیکردنەوەی ناوەڕۆك لەنێو لێکۆڵینەوەکاندا جێگەی بایەخێکی زۆری توێژەرانی بواری راگەیاندنە بەتایبەتی لەو دوو دەیەیەی دواییدا، مەبەست لێی شیکردنەوەی ناوەڕۆکی بابەتێکی میدیایی کە ئامراز پێشکەشی دەکات بە ئامانجی ئاشکراکردنی ئەوەی کە ئامرازەکە دەیەوێت بیگەیەنێتە جەماوەرەکە، و لێکۆڵینەوەی کاریگەری خوێندنەوەو بیستن یان بینین لەسەر جەماوەر،ولەسەر ئەو بنەمایە لێکۆڵینەوەی شیکردنەوەی ناوەڕۆك چەند رەهەندێکی هەیە بریتیە لە:

* لێکۆڵینەوە کەسێتی ئامرازەکانی راگەیاندن کە بابەتێکی میدیایی بڵاودەکاتەوە، یان پەخش دەکاتەوە، یان نمایش دەکات.

* لێکۆڵینەوەی بابەتە میدیاییەکان کە ئامرازەکە پێشکەشیان دەکات، بۆ زانینی پێگەی هەر بابەتێکی میدیایی لەکۆی هەموو بابەتەکان و خەملاندنی رێژەی بایەخی.

❖ ڕوپێوی جەماوەری ئامرازەکانی ڕاگەیاندن:

مەبەست لەجەماوەری ئامرازەکانی ڕاگەیاندن هەموو خوێنەرانی ڕۆژنامەکان، وگوێگرانی ڕادیۆ و بینەرانی تەلەفزیۆن، کە مەبەستی ئەم جۆرەیان ڕوپێوی لێکۆڵینەوەی ئەم لایەنانە:

لەکاتێکدا جەماوەری ئامرازەکانی ڕاگەیاندن کۆمەڵگەیەکن کە ناگونجاوییەکی تەواوە، بۆیە پێویستە ئامرازەکان هەڵسن بە لێکۆڵینەوەیان لەڕووی دیمۆگرافیاوە کە ئەمانە لەخۆدەگرێت: (توێژی تەمەن، جۆر، پلەی فێربوون، پیشە، کەرتە پیشەی جیاواز) ئەوە بێجگە لە دابەشبوونی دانیشتوانی لەناوچە جوگرافیا جیاوازەکان، وئاستی ژیانی هەر تاکێکی جەماوەر وچینە کۆمەڵایەتیەکەی وئاماژە تایبەتەکانی بەکراوەییان لەڕووی شارستانی و ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی.

❖ ڕوپێوی ئامرازەکانی ڕاگەیاندن:

ئەم جۆری لێکۆڵینەوەیە ئامانجی ناسینی کەسێتی ئامرازەکانی راگەیاندنە لەڕووە جیاوازەکانی بەم شێوەیەی خوارەوە:

ـ ژمارەی دابەشکردنی تایبەت بەهەر ڕۆژنامەیەك، و بەرەوپێشبردن و دابەشکاریە جیاوازەکانی لەلایەنی دابەشکردنی جوگرافی و هەرێمی.

ــــ ژمارەی ئامێری رادیۆو تەلەفزیۆنی بەردەست و بەرەوپێشبردنیان، و دابەشکردنی جوگرافیان.

ــ ناوەندی ژمارەی خوێنەرانی یەك نوسخەی لەهەر ڕۆژنامەیەك، و ناوەندی ژمارەی بینەرانی ئامێری تەلەفزیۆن و ژمارەی گوێگرانی ئامێری رادیۆ، و لێکۆڵینەوەی ئەو ناوەندییانە بە بەروار، و لەلایەنی جوگرافی و ناوچەیی.

ـ لێکۆڵینەوەی کۆئەنجامێکی تێکەڵبوون و دووسەریبوون لەنێوان ئامرازەکانی راگەیاندن.

❖ ڕوپێوی شێوازەکانی پیادەکاری میدیایی:

مەبەست لە ڕوپێوی شێوازەکانی پیادەکاری بواری ڕاگەیاندن و لێکۆڵینەوەیەکی لایەن و شێوازە کارگێڕی و ڕێکخستنەکانیەتی کە پیادە دەکرێن لەهەموو بوارەکانی ڕاگەیاندن، بەئامانجی وێناکردنی واقیعی کردەیی، و زانینی ئەو ڕێگەیانەی کە لەپیادەکردنی چالاکییە جیاوازەکانیان ئەنجامی دەدەن، بەو پێیەی کە سەرکەوتنی هەوڵەکانی میدیایی دەبێتە بنەمایەك بۆ کارلێکی لایەنە کارگێڕی و ڕێکخستنەکانی.

* ئەو لێکۆڵینەوەیە، ڕوپێویی شێوازەکانی پیادەکردن و گرفتەکانی یەك ئامرازی میدیایی دەکات وەکو ڕۆژنامە، ڕادیۆ، و تەلەفزیۆن بۆ نموونە و لە وڵاتێك یاخود لە کۆمەڵە وڵاتێك، و هەروەها ڕوپێویی شێوازەکانی پیادەکردن و گرفتەکانی سەبارەت بە ژمارەیەك ئامراز، یاخود پیشەی میدیایی لە وڵاتێك یاخود لە کۆمەڵێك وڵات.

سامپڵەکانی توێژینەوەی ڕاگەیاندن
العينات في البحوث الإعلامية

بەشی دووەم
سامپڵەکانی توێژینەوەی ڕاگەیاندن
العينات في البحوث الإعلامية

هەڵبژاردنی سامپڵ بۆ توێژینەوە لەهەنگاوە هەرە گرنگەکانی توێژینەوەیە، چونکە توێژەر هەر لەکاتی دیاریکردنی کێشەیەك و ئامانج لێی بیری لای سامپلی توێژینەوەکەیە، چونکە سروشتی توێژینەوەکە ئەوەیە کە بڕیار لەسەر جۆری سامپڵ و کەرەستە گونجاوەکانی توێژینەوە دەدات.

هەروەها ڕێگاو هەڵبژاردنی شێوازەکانی سامپڵ دەگۆڕێ لەگەڵ جیاوازی شێوازی توێژینەوەی پیادەکراو، ئەگەر توێژەر پشت بەشیکردنەوەی چەندایەتی یاخود چۆنایەتی ببەستێ، زۆرجاران توێژەر تووشی سەختییەك دەبێتەوە لە دیاریکردنی تاکەکانی سامپڵ، و هەرووەها شێوازی دیاریکردنی سامپڵ پشت بە جۆری میتۆدی پیادەکراو دەبەستێ.

چەمکە بنەڕەتیەکان

هەندێ چەمك هەن کە پەیوەستن بە سامپڵەکانەوە:

شێوازی گەماڕۆی تەواو (گشتی):

هەندێ جار بە شێوازی سەرژمێری هەموو تاکێك لە تاکەکانی کۆمەڵگەی ئاماری ناو دەبرێت، بە کۆکردنەوەی هەندێ داتای پەیوەستدار بە هەندێ گۆڕاو لەسەر هەموو تاکەکانی کۆمەڵگە ڕەسەنەکە. نموونە (ئەگەر بمانەوێ هەموو قوتابیانی کۆلیژی ئاداب وەربگرین). یان (سەرژمێری دانیشتوان).

چەمکی سامپڵ:

دەتوانین وا پێناسەی سامپڵ بکەین کە کۆمەڵەیەکن لەبەشێکی کۆمەڵگەی توێژینەوە کە بەرێگەی گونجاو هەڵیان دەبژێرین. و لێکۆڵینەوەیان لەسەر دەکرێ و لەدوایدا ئەو دەرەنجامانە بەکاردەهێنرێ و گشتاندنی بە سەر هەموو کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوە ڕەسەنەکە. واتە سامپڵ لەرووی خەسڵەت و تایبەتمەندی بەشێکە لەکۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە، کاتێك توێژەر پەنای بۆ دەبات کە نەتوانێ لێکۆڵینەوە لەسەر هەموو یەکەکانی کۆمەڵگە بکات.

کۆمەڵگەی توێژینەوە:

هەموو پێکهاتەکانی ئەو دیاردەیەی کە توێژەر لێکۆڵینەوەی لەسەر کردووە. بە واتایەکی تر کۆمەڵگەی توێژینەوە نوێنەرایەتی هەموو ئەو توخمانە دەکات کە بابەتی کێشەی توێژینەوەکەن.

یان مەبەست لێی هەموو بینراوەکانی لێکۆڵینەوەکەیە، یاخود هەموو تاکەکانی کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکەیە.

بۆ نموونە: (ئەگەر بابەتی لێکۆڵینەوەکە پێوانەکردنی توانای رکابەری نێوان رۆژنامەکان بێت لە هەولێردا، و گریمان ژمارەی دەرچوونی رۆژنامەکان لەهەولێر ١٠٠ رۆژنامە بێت، لەم کاتەدا کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە هەموو رۆژنامەکانە کە ژمارەیان ١٠٠ رۆژنامەیە).

هەنگاوەکانی هەڵبژاردنی سامپل

دیاریکردنی کۆمەڵگەی ڕەسەن: ئەم هەنگاوە پێویستی بەوەیە کە توێژەر بە ڕوونی و ورد کۆمەڵگەی ڕەسەنی توێژینەوەکە دەستنیشان بکات.

دیاریکردنی ئەندامانی کۆمەڵگەی ڕەسەن: ئامادەکردنی لیستێک لە ناوی هەموو تاکەکان.

هەڵبژاردنی نمونەی نوێنەرایەتی: توێژەر نمونەیەکی نوێنەرایەتی لەم لیستە هەڵدەبژێرێت، بەمەرجێک نمونەکە نوێنەرایەتی هەموو تاک و توخمەکانی کۆمەڵگا بکات. نمونەیەک دروست و ڕەوایە ئەگەر بە وردی و ڕوونی نوێنەرایەتی کۆمەڵگە بکات.

هەڵبژاردنی ژمارەیەکی پێویست لە تاکەکان لە نمونەکەدا: توێژەر دەتوانێت قەبارەی گونجاوی نمونەکە بە یەکێک لەم هۆکارانەی خوارەوە دیاری بکات:

١- هەمەچەشن و نایەکسانی وتەبایی کۆمەڵگەی ڕەسەن: تەواوی کۆمەڵگەی ڕەسەن هەمەچەشنن و بۆ ئەوەی نمونەکە بە باشی نوێنەرایەتیان بکات، دەبێت هەموو تاک و توخمەکانی گروپەکان لەخۆبگرێت.
٢- شێوازی توێژینەوەی بەکارهێنراو: شێوازی ڕووپێوی یان تاقیکاری پێویستی بە قەبارەی سامپڵ هەیە بەپێی دیزاین و میتۆدی توێژینەوەکە.
٣- پلەی وردبینی پێویست: کاریگەری زۆری لەسەر ئەنجامەکان دەبێت، ئەمەش توێژەر لێرەدا ناچار دەکات پشت بە نمونەیەکی گەورە ببەستێت بۆ ئەوەی ئەنجامێکی ورد بەدەستبهێنێت.

- ✓ **چۆنیەتی دیاریکردنی قەبارەی سامپڵ.**
- ✓ **شێوازی هەڵبژاردنی تاکەکانی سامپڵ.**
- ✓ **جۆری سامپڵی هەڵبژێردراو.**

بە راستی نوێنەرایەتیان بکات یان زۆربەی خەسڵەتەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوەکەیان تێدابێت ،کەواتە ئەم نمونەیە لە بری نمونەی راستەقینەی کۆمەڵگە سەرەکیەکەیە،

راکێشانی نموونە بە پێی حەزو ئارەزوو یان مەیلی توێژەر نابێت ،جیاوازیەکی گەورە هەیە لە نێوان وەرگرتنی نموونەو راکێشانی نموونە ،راکێشان واتە پێدانی هەل و بواری یەکسان بە هەموو یەکە کۆمەڵایەتیەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە (چ تاک بێت یان خێزان یان گروپ یان پارتێکی سیاسی یان رووبەرێکی جوگرافی دیاریکراو) لە کۆمەڵگە بنەرەتیەکە تا ببێتە نمونەی ئەو ،ئەمەش لە رێگەی تیروپشک یان بەکارهێنانی خشتەی رەمەکیەوە دەبێت لەم رێگەوە توێژەر دەتوانێت نموونەیەکی بچوکراوەی راستەقینەی کۆمەڵگەی توێژینەوەکەی دەسکەوێت کە هەمان خەسڵەت وتایبەتمەندی کۆمەڵگەکەیان هەبێت ،دیارە ئەمەش پێویستی بە زانینی ئەو خەسڵەت وتایبەتمەندیانەی کۆمەڵگەکە هەیە پێش راکێشانی نموونەکە و دیاریکردنی قەبارەکەی ،

هەندێ خەسڵەت لە بەکارهێنانی شێوازی سامپڵەکاندا هەیە جیای دەکاتەوە لەشێوازی گەمارۆی تەواو بریتین لە:

- **تێچوونی کەم**
- **فەراهەمبوونی کات و تەقەلا**
- **بەدەستهێنانی زانیاری هەمەجۆر**
- **وردی دەرەنجامەکان**.
- **ئامانجەکانی توێژینەوە بەدەست دەهێنێت.** چونکە بەشێکی نوێنەرایەتی کۆمەڵگا دەکات.
- جا ئەو ئەنجامانەی لە توێژینەوەی سامپل بەدەستهاتوون دەکرێ پراکتیزە بکرێ لەسەر کۆمەڵگە ڕەسەنەکە کە بابەتی کێشەی توێژینەوەکە.

نموونە: پزیشکێک کە شیکاری خوێنی نەخۆشێک دەکات.

جۆرەكانی سامپڵ

سامپڵی هەڕەمەكی(ئەگەرایەتی)

- سادە
- ڕێكخراو
- چینایەتی
- گرووپی/ هێشوویی
- فرە قۆناغ

سامپڵی ناهەڕەمەكی(نائەگەرایەتی)

- مەبەستدار
- نیشاندەر
- پشكەكان
- بەردەست

جۆرەکانی سامپڵ:

یەکەم: سامپڵەکانی (ئەگەرایەتی) یان هەڕەمەکی یا (ڕەنگە):

العينات الاحتمالية، العشوائية

١. ئەو سامپلانەن کە تاکەکان هەڵدەبژێردرێن بەپێی تیۆری ئەگەرایەتی(احتمال)، یان بەپێی پێوەری ژماردن.

٢. واتە دەرفەتی یەکسان بەسەرجەم ئەندامانی کۆمەڵگەی توێژینەوە دەدرێت.

٣. دوورە لە لایەنگیری وخواستێکی توێژەر.

٤. ئەگەری ئەوەی تێدایە هەر تاکێك لە کۆمەڵگەی توێژینەوە ببێتە ئەندام لە سامپلێ وەرگیراودا.

٥. بەوردی نوێنەرایەتی کۆمەلگەی توێژینەوەکە دەکات.

٦. دەرەنجامی لەسەر هەموو کۆمەڵگەی توێژینەوەکە گشتاندنی بۆ دەکرێت.

❑ سامپڵی هەڕەمەکی سادە:

سامپڵی هەڕەمەکی سادە ئەو سامپڵەیە بەشێوازێك هەڵدەبژێردرێت بۆ بەدەستهێنانی هەموو یەکە سامپڵیەکانی کۆمەڵگەیەك و هەمان دەرفەت دەدات بۆ هەڵبژاردن یان بەردەکەوتن، ئەم جۆرە لەسامپڵ بەتەنها دەرفەت ناداتە هەموو تاکێك لە کۆمەڵگە بۆ دەرکەوتنیان وەکو سامپڵ بە یەکسانی، بەڵکو بۆ هەموو گروپێك لەگروپەکان هەمان دەرفەت دەبەخشێت.

وئەم جۆرە لەسامپڵ بەیەکەمین و سادەترین سامپڵ دادەنرێت، زۆرترین بەدەستهێنان دەبەخشێت بەپێی ڕێبازی هەڕەمەکی کە مەرجی یەکسانییە بۆ هەموو تاکەکانی سامپڵەکە.

پەنا بۆ ئەم جۆرە دەبرێت لەکاتی دەستەبەربوونی دوو مەرج:

- لەکاتێکدا کە هەموو تاکەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە ناسراو بن (قوتابیانی گروپێك).
- گونجانێك لەنێوان تاکەکاندا هەبن.

* شێوازەکانی هەڵبژاردنی سامپڵی هەڕەمەکی سادە:

هەڵبژاردنی سامپڵی هەڕەمەکی سادە بەپێی ئەم شێوازانەوە دەبێت:

- شێوازی قورعە:
- خشتەکانی ژمارەکانی هەڕەمەکی:

❑ سامپڵی هەڕەمەکی ڕێکخراو:

سامپڵی هەڕەمەکی ڕێکخراو، دووەم جۆری سامپڵی (ڕەنگە)یە کە تائاستێکی نزیك بەسامپڵی هەڕەمەکی سادە دەچێت، تەنها ئەم جۆرەیان پشت بە ڕێکخستن دەبەستێت لەهەڵبژاردنی سامپڵەکان کە دەبێ کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە دیاریکراوەکە ناسراو و تێکەڵ و گونجاو بێ لەلیست و خشتەکاندا، کە هەر تاکێك ژمارەیەکی تایبەتی هەبێ، کە پێشتر توێژەر هەڵدەستێ بەدیاریکردنی سامپڵەکەو لەحاڵەتی دیاریکراودا توێژەر سامپڵی دیکەی دەستکەوێ کە لە خشتەکەدا هەیە.

چۆنیەتی هەڵبژاردنی سامپلی هەرەمەکی رێکخراو

❑ چۆنیەتی هەلبژاردنی سامپلی هەرەمەکی ڕێکخراو

نموونە: ژمارەی کۆمەڵگە بریتیە لە ٥٠٠ کەس، قەبارەی سامپلی داواکراو(٥٠) کەس.

١- ژمارەی کۆمەڵگایەکە بەژمارە ڕیزبەند دەکەین واتە هەموو ئەندامانی کۆمەڵگایەکە لە ١- ٥٠٠ دیاری دەکەین.

٢- دیاریکردنی درێژی ماوەی کەبەم شێوەیە دەبیت قەبارەی کۆمەڵگایەکە لەسەر قەبارەی سامپلی داواکراو.

١٠ =٥٠/٥٠٠

٣- هەڵبژاردنی ژمارەیەك بەهەرەمەکی کەمتر بیت لە ژمارە ١٠ بۆ نموونە ٧ بیت ئەو ژمارەیە دەبیتە یەکەم ئەندام لە سامپلی دیاریکراو.

٤- پا شان ژمارە ١٠ دەخرێتە سەر ژمارە ٧ دەبێتە ١٧ و تا کۆتایی ژمارەی داواکراو کە بریتیە لە ٥٠ سامپل (دە) ژمارە زیاد دەکەین.

❑ سامپڵی هەڕەمەکی چینایەتی:

ئەم جۆرە سامپڵانە بەکاردێت لەو کۆمەڵگەیانەی کە نەگونجاون و لێکچوونی تاکەکانی بەپێی تایبەتمەندیی دیاریکراوە، وەکو ئاستی فێربوونی تاکەکانی کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە، ڕەگەز، جۆری پسپۆڕی. و دەکرێ بەپێی ئەم تایبەتمەندییە کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە دابەشی چینایەتی بکرێت، و زۆجار گونجانی تاکەکانی یەك چین لەنێو خۆیان، و جیاوازی چینەکان لەگەڵ یەکتری هەیە. ئەم جۆرە باشترین جۆرە بۆ ئەو کۆمەڵگایانەی کە لێکچوونیان هەیەو سامپڵەکە نوێنەرایەتی هەموو توێژەکانی کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە دەکات.

❑ سامپڵی گروپی/ سامپڵی عەنقودی:

ئەم جۆرە سامپڵە بۆ کۆمەڵگە گەورە نا گونجاوەکان بەکار دەهێنرێن، و تیایدا توێژەر لەنێو چەند قۆناغێك پەنا دەباتە بەر دیاریکردن یان هەڵبژاردنی سامپڵەکە، لە قۆناغی یەکەمدا توێژەر هەڵدەستێ بە دابەشکردنی کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوە ڕەسەنەکە بۆ چەند توێژێك بەپێی پێوەری دیاریکراو، بە شێوازی هەڕەمەکی توێژێك هەڵدەبژێرێت.

❑ سامپڵی هەمەجۆری قۆناغەکان:

ئەم جۆرەیان لەسەر بنەمای جوگرافی دەبێت، پەنا دەبرێت بۆ ئەم جۆرەیان لەکاتێکدا ئەگەر سامپڵی کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوەکە لەچەند ناوچەیەکی جوگرافی بەربڵاودابن. سامپڵەکە بەیەك قۆناغ دەبێت لەکاتێکدا ئەگەر لەچەند ناوچەیەکی جوگرافی جیاجیاوە بێت، بەڵام ئەگەر کارەکە ئەوەی پێویست بوو کە هەموو ناوچەیەك بۆ چەند ناوچەیەکی بچووکی وەگو گەڕەکەکان دابەش بکەین، لەو کاتەدا سامپڵەکە دەبێتە شوێنی و فرە قۆناغ. کە ئەو سامپڵەیە کە هەڵدەستێ بە بەکارهێنانی دووجۆر یاخود زیاتر لەجۆرەکانی سامپڵی رەنگەیی (احتمالی)، و پێی دەگوترێت فرە قۆناغ، و دەکرێ وا دابنێین ئەم سامپڵە هەمەجۆرانە راستکردنەوەیەکە بۆ سامپڵی گروپەکان.

بەم هەنگاوانەی خوارەوە دەتوانین سامپڵی هەمەجۆری قۆناغەکان هەڵبژێرین:

نموونە:

ئەگەر توێژەر بیەوێ لێکۆڵینەوەیەك لەسەر روماڵکردنی هەواڵەکانی شە ڕی داعش لە کەناڵە ئاسمانییەکان ئەنجام بدات، و بڕیاری بەکارهێنانی هەڵبژاردنی سامپڵی هەمەجۆری قۆناغەکان بدات، لەو حاڵەتەدا توێژەر بەهەڵبژاردنی دەستەواژەی (بابەتەکان)ی سامپڵەکە بە گرتنەبەری ئەم قۆناغانەی خوارەوە:

هەڵبژاردنی سامپڵ لەکەناڵە ئاسمانییەکانی (رووداو، سبیدە، گەلی کوردستان..).

- ➢ هەڵبژاردنی سامپڵ لەپرۆگرامی هەواڵەکانی ئەم کەناڵانە (٢٥ پرۆگرامی هەواڵی لەهەموو کەناڵێك بۆ نموونە).
- ➢ لەدوای ئەوە، توێژەر هەڵدەستێ بە لێکۆڵینەوەی هەموو بابەتەکانی کەبەشێوەی ئەڵقە نیشاندراون لەسەر شە ڕی داعش لەهەر کەناڵێك.

دووەم : سامپڵەکانی (نا ئەگەرایەتی) یان نا هەڕەمەکی یا (ڕەنگە):

العينات غير الاحتمالية، غير العشوائية

١ .ئەو سامپلانەن کە بەشێوەیەکی ناهەڕەمەکی هەڵدەبژێردرێن، و بەپێی بنەمای ئەگەرایەتی جۆراوجۆر ناکرێت، بەڵکو بەپێی هەندێ خەملاندن و پێوەری دیاریکراو دەبێ کە توێژەر دایدەنێ.

٢.ئەم جۆرە سامپلانە لەبەکارهێنانی دەرفەتی یەکسان بۆ هەموو تاکەکانی کۆمەڵگە نادات کە هەڵدەبژێردرێن لە نێو سامپلەکان.

٣.ئەوەی هەیە لایەنگیری توێژەر تێیدا ڕوودەدات لەهەڵبژاردنی سامپڵەکان.

٤.ئەگەری ئەوەی تێدایە هەر تاکێك لە کۆمەڵگەی توێژینەوە نەبێتە ئەندام لە سامپڵی وەرگیراودا.

٥.بەوردی نۆێنەرایەتی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە ناکات .

٦.دەرەنجامی لەسەر هەموو کۆمەڵگە گشتاندنی بۆ ناکرێت.

جۆرەکانی سامپڵەکانی نا ئەگەرایەتی، ناهەڕەمەکی

❑ **سامپڵی نیشاندەر**

سامپڵی نیشاندەر، بەو مانایەی توێژەر سامپڵەکەی لەسەر ئەو کەسانە دەبێ کە ڕێککەوتنیان دەبێ یان ئەو کەسانەی کە چاوپێکەوتنیان بەردەست دەبێ، و دەبێت بڕواتە ناو ئەو دەزگاو ئەو گردبوونەوانە یان ئەو شوێنانەی کە خەڵکی زۆری لێیەو دەتوانرێت لەرێگەی ئەو خەڵکانەوە زانیاری مەبەستداری دەست کەوێت و چاوپێکەوتن لەگەڵ ئەو کەسە دەکات کە ڕووبەڕووی دەبێتەوە.

❑ سامپڵی مەبەستدار :

سامپڵی مەبەستدار (ئەنقەست)، کە توێژەر پشتی پێ دەبەستێت لەکاتی لێکۆڵینەوەی لەسەر توێژێکی دیاریکراو، و ئەو مەبەستەش بۆ هەندێ ڕەچاوکردنی زانستی دەگەڕێتەوە، وەکو بوونی بەڵگەو سەلماندنی لۆژیکی و قبووڵکراو کە جەخت دەکاتەوە لەوەی کە ئەو سامپڵە نوێنەرایەتی کۆمەڵگە دەکات، لەو کاتەشدا دەرەنجامی لێکۆڵینەوەکە مایەی قبووڵکردنە، و سامپڵی مەبەستدار (ئەنقەست) پاساو هەڵگرە بە لەبەرچاوگرتنی واقیعی و لۆژیکی، بۆ نموونە وەکو جێبەجێکردنی لێکۆڵینەوەیەك لەسەر ئەو سامپڵانەی کە ئامادەی کۆنگرەیەکی زانستی بوونە و ڕایان وەردەگیرێ لەسەر ڕێکخستنی کۆنگرەکە،

❑ سامپڵی پشکەکان:

مەبەست سامپڵی پشکە، کە ژمارەیەك لە تاکەکان لەخۆ دەگرێت کە سەر بەو توێژانەن کە کۆمەڵگەی لێکۆڵینەوە پێك دەهێنن بەبێ هیچ مەبەستێکی دیکە، ئەگەر کۆمەڵگەکەمان نێرو مێی لەخۆدەگرت، لەو کاتەدا سامپڵەکان هەندێ تاکی دیکەی لە مێیەکان لەخۆدەگرێت بێ ئەوەی هەڵبژاردنی تاکەکان بەرێگەی هەڕەمەکی بێت.

❑ سامپڵی بەردەست:

مەبەست لێی هەڵبژاردنی یەکەی ئەو سامپڵانەی کە زیاتر بەردەستن. نموونە: جێبەجێکردنێك لەسەر جەماوەرێك کە بوونیان هەبێت لەیەکێك لە بنکە بازرگانیەکان لەکاتی جێبەجێکردنی توێژینەوەکە. و زۆرجار توێژەران پەنا بۆ ئەم جۆرە سامپڵانە دەبەن تاکو بە خێرایی بگەنە ئەو سامپڵە گەورەیەو بەکەمترین تێچوو، بەڵام دەکرێ گشتاندنی دەرەنجامەکان لەدەرەوەی چوارچێوەی سامپڵەکە بێت.

ـ شەش سەد کەس لەپسپۆری زانستی بەرێژەی سێ سەد لە نێرەکان، و سێ سەدیش لە مێینەکان.
ــ چوار سەد کەس لەپسپۆری ئەدەبی بەرێژەی دوو سەد لە نێرەکان، و دوو سەدیش لە مێینەکان.
چاوپێکەوتنەکان لەگەڵ هەموو توێژەکانی ئەو قوتابیانەی کە پێویستمان پێی هەیە ئەنجام دەدرێت بێ ئەوەی پابەندبین بەهەرەمەکی هەڵبژاردن، هەموو ئەوەی لێمان داواکراوە ئەوەیە سامپڵی پشك هەموو توێژێکی لەخۆبگرێت بەپەیێ بوونی لەکۆمەڵگە، بێگومان ئەم شێوازە بەئاسان ناسراوەو وردی تێیدا فەراهەم دەبێت ئەگەر هاتوو سامپڵەکان کۆمەڵێ لەتاکەکان لەخۆبگرێت کە نیشاندەری سەنگ و قورسایی ئەو کۆمەڵانە بێت لە کۆمەڵگەو لەسەر بنەمای گەورەترین ژمارە کە رێی تێ بچێت لەگۆڕاوەکان کەرەنگە کاریگەربن بە دیاردەکە، یاخود بابەتەکەی توێژینەوەکە، لەگەڵ ئەوەشدا ناتوانین گشتاندنی دەرەنجامی سامپڵی پشکەکان بکەین لەسەر کۆمەڵگە،

شێوازەکانی کۆکردنەوەی زانیاری:

ئامرازەکانی کۆکردنەوەی زانیاری لە توێژینەوەی زانستیدا جۆراوجۆرن، کاتێك توێژەر بیر لە کێشەی توێژینەوە ودواتر بەروونی کێشەکە دیاری دەکرێت، بەشێوەیەك دەتوانرێت وەلامی پرسیارەکانی توێژینەوە بدرێتەوە کە توێژەر هەولی بو دەدات .

واتە هەلّبژاردنی ئامرازی گونجاو پەیوەستە بە سروشتی توێژینەوە وئەو زانیارییە پێویستییانە تاوەکو بەدواداچون ولێکولّینەوە لە ئامانجەکان و وەلاّمدانەوەی پرسیارەکانی توێژینەوە.

دەکرێ لەهەندێك توێژینەوەدا زیاتر لە ئامرازێك بەکاربهێندرێت.

فورمی را پرسی
صحيفة الاستبيان

بەیەکێك لەباوترین ئامرازەکانی توێژینەوەی میدیایی دادەنرێت وپانتاییەکی بەرفراوانی لە توێژینەوە مرۆڤایەتییەکان داگیرکردووە. ئامانجی فۆرمی راپرسی زانینی راوبۆچوون وفیدباکی جەماوەرە بەرامبەر بەفۆرمی کارکردن و ناوەرۆکی ئامرازە میدیاییەکان وئەو رۆڵ و کاریگەرییەی میدیا لەنێو جەماوەر دەبینێت.

فۆرمی راپرسی کارئاسانی بۆ توێژەر دەکات لەوەی بەشێوەیەکی کارەیی ومەیدانیی بگاتە وەڵامی ئەو گریمانە و پرسیارانەی لە توێژینەوەکەیدا دەیوروژێنێت و تا رادەیەکی زۆر دەبێتە هۆی سەلماندن و بەڵگەندنی لایەنە تیۆریەکەی توێژینەوەکە.

فورمی را پرسی
صحيفة الاستبيان

فۆرمی راپرسی بەوە پێناسە دەكرێت كە ئامرازێكە بۆ كۆكردنەوەی داتای پەیوەست بە بابەتێكی دیاریكراوی توێژینەوە لەرێگەی فۆرمێك كە وەڵامدەر یاخود سامپڵ هەڵدەستێ بە پڕكردنەوەی. بۆ بەدەستهێنانی هەندێ وەڵامی دیاریكراو لەسەر شێوەی (كاغەز) كە فۆرمێكە وەڵامدەر (توێژینەوە لەسەر كراو) خۆی پڕی دەكاتەوە، واتە كاغەزێكە كۆمەڵێ پرسیار لەخۆ دەگرێت كە دابەش دەكرێت لەرێگەی پۆستەوە لەژێر سەرپەرشتی كەسی توێژەر پڕ دەكرێتەوە.

دارشتنی كۆمەڵێك پرسیار لەلایەن توێژەر بەشێوەیەكی زانستی ورێكخراو كەپەیوەندی راستەوخۆی بەبیرۆكەی توێژینەوەكەوە هەیە و پشت بەگۆڕاوەكانی توێژینەوەكە دەبەستێت و وەڵامەكان نمایشی بواری كارەكیی توێژینەوەكە دەكەن.

لە فۆرمی راپرسیدا پێویست دەكات سامپڵەكە بە تەواوەتی هەڵبژێرین و نوێنەرایەتی وردی كۆمەڵگەكە بكات،

چونكە سامپڵ لەرێگەی ئەو فۆرمی راپرسییەوە پرسیاری نووسراوی ئاراستە دەكرێت،

ئەو پرسیارانەش بەپێی پلانێكی دیاریكراوی هزری توێژەرو بەشێوەیەكی رێك و پێك دانراون كە لەسەر بابەتێك، یاخود پرسێكی دیاریكراوە، و زۆرجاران فۆرمی راپرسی بەكاردێت بۆ پێوانەكردنی دیاردەكان لەلای جەماوەر.

هەنگاوەکانی ئامادەکردنی فۆرمی را پرسی

قۆناغی یەکەم: دیاریکردنی ئامانجی فۆرمی را پرسی:

تویژەر هەڵدەستێت بە دیاریکردنی بابەت و ئامانجی توێژینەوەکەی، و هەروەها هەڵدەستێت بە دیاریکردنی جۆری فۆرمی راپرسی کە دابەشی دەکات، بۆیە پێویستە جۆرێك لە فۆرمی راپرسی گونجاو لەڕووی شێوازی پرسیارو وەڵامدانەوە دیاری بکات .

بۆ ئەم مەبەستە پێویستە توێژەر بە باشی لە کێشە و بابەتی توێژینەوەکەی تێگەشتبێت. وئامانجەکانی لە پرسیارەکانی فۆرمەکە رەنگبداتەوە. ئەمەش لەرێگەی وەرگیران و گواستنەوەی بۆ کۆمەڵێك پرسیار.

قۆناغی دووەم: دارشتنی پرسیارەکانی فۆرمی راپرسی پەیوەندیدار بە ئامانجی فۆرمی راپرسیدا بەشێوەی سەرەتایی:

لەکاتێ دانانی پرسیارەکان، دەبێ توێژەر رەچاوی ئەمانە بکات:

١– دەبێت زانیارییەکان دیاریکراو و پەیوەست بن بە بابەتی توێژینەوەکە.

٢– رەچاوکردنی فاکتەرە سەرچاوەییەکانی لەسەر سامپڵەکان وەکو ئاستی فێربوون و رۆشنبیری و دابونەریت.

٣– دەبێت پرسیارەکان کەم بن و کورت و روون بن.

٤– بەزمانێکی روون و ئاسان بێت، دوور بێت لە دەستەواژەی نامۆ.

٥- خۆدورگرتن له گشتاندن لەدارِشتنی پرسیارەکان: واته دارِشتنی پرسیارەکان دەبێت دیاریکراو بێت به بیرۆکەیەك نەك گشتی.
٦-خۆدورگرتن له پرسیاری دولایەنی، پرسیارێك که دوو وەڵامدانەوە بوروژێنێ که دەبێته مایەی سەرلێشواندنی کەسی سامپڵ.
٧-خۆدورگرتن له هەندێ گریمانەی ناوەرِۆکی، نابێت به شێوەیەك پرسیارەکان دابرِێژرێت که وەڵامدانەوەکەی پشت به گریمانەی ناوەرِۆکی ببەستێت که چی روودەدات وەکو دەرەنجام، گریمانەی ناوەرِۆکی ئەو گریمانانەن که لەپرسیارەکاندا ناکرێن.

قۆناغی سێیەم: پێوە لکاندنی ڕاپۆرتێك سەبارەت بە فۆرمی ڕاپرسی بەیەکێ لەو دوو ڕواڵەتە دەردەکەوێ:

- پەیامێك، نامەیەك هاوپێچە لەگەڵ فۆرمەکە.
- یاخود وەکو پێشەکیەك لە سەرووی لاپەڕەی یەکەمی فۆرمی ڕاپرسییەکە.

وپێویستە ئەو زانیارییانە لە خۆبگرێت:

- ئامانج لە توێژینەوەکە.
- ناونیشانی توێژینەوەکە.
- ناو و ناونیشانی ئەو کەسەی کە فۆرمی ڕاپرسییەکەی ئامادە کردووە.
- ناوی ئەو دەزگایەی کە سەرپەرشتی ئەو فۆرمی ڕاپرسییەی کردووە.
- دڵنیابوون لەسەر نهێنی زانیاری و گرنگی بەشداریکردن.
- ئەو شێوازەی کە تیایدا وەڵامی پرسیارەکان دەدرێتەوە.

قۆناغی چوارەم: تاقیکردنەوەی پێشوەختە:

لەکاتێکدا کە توێژەر فۆرمی راپرسی جێبەجێ دەکات لەسەر سامپڵی دیاریکراوی کۆمەڵگەی توێژینەوەبە مەبەستی:

-زانینی چەندایەتی روونی پرسیارەکانی فۆرمی راپرسی وچەندایەتی تواناکانی پرسیارەکان بەمەبەستی بەدەستهێنانی داتاکان.

-زانینی ئەو گرفتانەی کەرووبەڕووی کەسانی سامپڵ دەبنەوە لە پڕکردنەوەی فۆرمی راپرسی .

قۆناغی پێنجەم: پێدان و نیشاندانی فۆرمی را پرسی به پسپۆران:

نیشاندانی فۆرمەکە بە پسپۆڕانی شیکردنەوەی ئاماری و میتۆدی بدرێت بۆ زانینی ئەو گۆڕانکارییانەی کە دەبێ رەچاو بکرێن و بەئاسانی داتاو زانیارییەکان تۆمار بکرێن لەئامێری کۆمپیوتەر وچارەسەرکردنی ئامارەکان بەبێ گرفت.

قۆناغی شەشەم: هەموارکردنەوە و دەستکاری کردنی پرسیارەکانی فۆرمی ڕپرسی:

دوای ئەوەی فۆرمەکە لەلایەن پسپۆڕانەوە هەڵسەنگاندن بۆ فۆرمەکە دەکەن و ئەو دەستکارییانەی ئەنجامدراوە لە لابردن و پرسیارکردن و چاککردنیدا.

قۆناغی حەوتەم: دیزاین وریکخستنی فۆرمی راپرسی:

پاش ئەوەی پرسیارەکان دارشتنەوەی بۆ کرا دیزاین و ریکخستنی فۆرمەکە دەکرێ.

قۆناغی هەشتەم: پێداچوونەوە بە پرسیارەکانی فۆرمی راپرسی و لە رووی زمان و ڕێزمان و ڕێنووسەوە.

قۆناغی نۆیەم: دەرهێنانی کۆتایی بۆ فۆرمی راپرسی:

لەم قۆناغەدا فۆرمی راپرسی ئامادەیە بۆ دابەشکردن بەسەر ئەو کەس و ناونیشانانەی کە دەبێت پێشتر ئامادەکرابن.

- پێویستە توێژەر شرۆڤەی ناوەڕۆك و پەرەگرافەکانی فۆرمی راپرسی بکات پەرەگراف بە پەرەگراف بۆ ئەو تیمەی کە سەرپەرشتی دابەشکردنی دەکەن، بۆ ئەوەی وەڵامدانەوەیان هەبێت بۆ کەسانی سامپڵ لەهەر پرسیارێك، و لەسەر توێژەرە بەو تیپە بلێت نابێ لەکاتی شیکردنەوەیاندا بە ناراستەوخۆ ئاماژەبێت بۆ وەڵامدانەوەیەکی دیاریکراو.

قۆناغی دەیەم: دابەشکردنی فۆرمی راپرسییەکە بەسەر سامپڵی توێژینەوەکە:

قۆناغی یانزە: کۆکردنەوەی فۆرمەکان وجیاکردنەوە و ئەنجامدانی لایەنی ئاماری.

جۆرەکانی پرسیاری را پرسی:

١- **پرسیاری داخراو:** بەو واتایەی سامپڵی توێژینەوەکە تەنها یەك بژاردەی لەبەردەستدایە بۆ وەڵامدانەوەی پرسیارەکان لەفۆرمی ڕاپرسییەکەدا،ئەویش بەدانانی نیشانەیەك لە شوێنی گەنجاودا.

ئایا سەیری کەناڵە ئاسمانیانە کوردییەکان دەکەی؟

بەڵێ (   )   نەخێر (   )

واتا **وەڵامەکەی بە(بەڵێ) یان (نەخێر)ە.**

٢- پرسیاری نیمچەکراوە: بەو واتایەی سامپڵی توێژینەوەکە وەڵامەکانیان بەسەر ئاست یان ڕێژەدا دابەشدەبن.

تاچەند تۆرە کۆمەڵایەتیەکان بەکاردەهێنی؟

زۆر(   )

کەم(   )

تارادەیەك(   )

٣- پرسیاری فرە بژاردە: پرسیارێك زیاتر لە بژاردەیەكی هەیە و دەستنیشانكراو دەتوانیٚ زیاتر لە یەكێكیان هەڵبژێریٚ، وەك:

كام گۆڤار لەم گۆڤارانە بەشێوەی رۆژانە دەخوێنیەوە؟

خەبات( ) هەولێر( ) كوردستانی نویٚ ( )

رووداو ( ) باس ( ) الاتحاد( )

٤- پرسیاری كراوە كە دەستنیشانكراو خۆی وەڵامەكەی دەنووسێتەوە، واتە سامپلی توێژینەوەكە سەربەستە بۆ وەڵامدانەوەی پرسیارەكان لە فۆرمی راپرسیدا كە گوزارشتە لە راوبۆچوونەكان، وەك:

بۆچی سەیری كەناڵە ئاسمانییە كوردییەكان دەكەیت؟

وەڵام ....

٥- پرسیارێك كە دەكری زیاتر لە وەڵامێك هەڵبژێریٚ، بەڵام بەشێوەی ریزبەندی .

نموونە»

قائمة المراجع والكتب

- مناهج البحث في الدراسات الإعلامية ، د.إبراهيم المسلمي ، دار الفكر العربي ، القاهرة ، ٢٠٠٨.
- أساسيات البحوث الإعلامية والاجتماعية ، د.محمد منير حجاب ، دار الفجر ، القاهرة ، ٢٠٠٢.
- البحث العلمي ، مناهجه وتقنياته ، د.محمد زيان عمر ، الهيئة المصرية للكتاب ، القاهرة ، ٢٠٠٧.
- تصميم وتنفيذ استطلاعات وبحوث الرأي العام والإعلام ، د.عاطف عدلي العبد ، دار الفكر العربي ، القاهرة ، ٢٠٠٢.
- كتاب بحوث الإعلام ، د.سمير حسين ، عالم الكتب ، القاهرة ، ٢٠٠٦.
- بركات عبدالعزيز، مناهج البحث الإعلامي: الأصول النظرية ومهارات التطبيق، القاهرة: دار الكتب الحديث ، ط١، ٢٠١٢.

قائمة المراجع والكتب

- مناهج البحث الإعلامي وتحليل الخطاب، بسام مشاقبة، دار أسامة للنشر، الأردن، ٢٠١٠.
- سامي طايع، بحوث الإعلام، القاهرة ، دار النهضة العربية، ٢٠٠١.
- فرج كامل، بحوث الإعلام والرأي العام، القاهرة، دار النشر للجامعات، ٢٠٠٠
- محمد عبدالحميد، البحث العلمي في الدراسات الإعلامية، القاهرة، عالم الكتب، ٢٠٠٤.
- شيماء ذو الفقار زغيب ، مناهج البحث والاستخدامات الإحصائية في الدراسات الإعلامية، القاهرة : الدار المصرية اللبنانية، ٢٠٠٩، الطبعة الأولى.

سەرچاوەکان

- تاهیر حەسۆ، و: شەهلە وەلی، ڕێبازەکانی توێژینەوەی زانستی لە کۆمەڵناسیدا، چاپخانەی تەفسیر، هەولێر، ٢٠١٨.
- محمد شوانی، سەرەتایەك بۆ توێژینەوە لە کۆمەڵناسیدا، هەولێر، ٢٠١٥.
- مەعەن خەلیل عومەر، و: محمد شوانی، میۆدەکانی توێژینەوە لە کۆمەڵناسیدا، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢

کۆتایی